

'Baerne'

Tijdschrift van de Historische Kring "Baerne"

15e jaargang nr. 3 - september 1991

Dagelijks Bestuur van de Historische Kring "Baerne"

Voorzitter : Mr. C.C.M. Collard
Penningmeester : Mevr. I. Huls
Wittelaan 8
3743 CP Baarn tel. 02154-22974

Secretariaat : F. Muts-Snel, van Goyenlaan 213
3764 XH Soest tel. 02155-12989

Ledenadministratie : N. Kuyt-Smit, Van Wassenaerlaan
16, 3742 AH Baarn.

De lidmaatschapskosten van de H.K. "Baerne" bedragen:

f 35,-- per jaar per gezin
f 25,-- per jaar voor een individueel lid
f 12,50 per jaar voor een jeugdlid (14 t/m 18 jaar)

Postadres van de H.K. "Baerne" : Postbus 326
3740 AH Baarn

Bankrekeningnummer : 30.47.28.292

Postbanknummer : 4192133

"Baerne" verschijnt viermaal per jaar.

Losse nummers à f 3,-- verkrijgbaar bij N. Kuyt-Smit,
Van Wassenaerlaan 16, 3742 AH Baarn.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

I N H O U D

1. Menageriëën van Oranje
2. De oude naam van de Pauluskerk op de Brink
3. Als de freule dat geweten had
4. Unieke verzameling 18e en 19e eeuwse tekeningen van Baarn

Mededeling

Gaarne copy inleveren voor 20 november 1991 bij

Tineke Biemans

Sophialaan 13

3743 CT.Baarn

MENAGERIEËN VAN ORANJE

Het is bekend, dat de meeste Oranje-Stadhouders een grote belangstelling voor dieren hadden. Talrijk waren de schenkingen door Oost-Indiëvaarders van zeldzame door hen meegebrachte diersoorten. De vaak uitgebreide menagerieën, die hierdoor ontstonden, zouden we als eerste Nederlandse dierentuinen kunnen beschouwen, al waren ze natuurlijk niet voor het publiek toegankelijk. Zo ontving Prins Maurits in 1614 reeds de eerste Casuaris, had Frederik Hendrik een menagerie op Honselaarsdijk en beschikte stadhouder Willem III over een grote dierenverzameling op het oude Loo bij Apeldoorn en een kleine op Soestdijk. Zijn menagerie op Soestdijk bevatte o.a. een ruime collectie uitheemse vogels, een leeuw, een tijger en een verzameling jachtvogels.

WILLEM V

Geen enkele verzameling werd zo belangrijk, als die van Prins Willem V, waarmee in diens geboortjaar 1748 een begin werd gemaakt.

Voor dit doel kocht zijn vader Willem IV in Voorburg twee landhuizen, het Kleine Loo en het Grote Loo, dat van een bescheiden menagerie met voornamelijk fazanten werd voorzien. De moeder van de jonge Willem V, de natuurhistorisch goed onderlegde Prinses Anna van Hannover, breidde deze menagerie sterk uit en kocht in 1756 de naturaliencollectie van de fanatieke verzamelaar Aernhout Vosmaer, die ze tevens tot directeur van het naturalienkabinet benoemde.

In 1758 kocht ze voor Willem bovendien de Eult, waarin hij een deel van zijn naturalien (stenen, schelpen, mineralen enz.) kon onderbrengen. Onder de deskundige leiding van Vosmaer groeide het

Oerang Oetan van Willem V op een schilderij van Haag.

natuuraliënkabinet, dat in 1766 naar een ruimere behuizing op het Buitenhof werd verplaatst, uit tot een instituut van wereldfaam, waar veel buitenlandse wetenschappers kwamen om de zeldzaamheden te bestuderen, hetgeen tot baanbrekende publicaties leidde.

Ook de menagerie breidde zich sterk uit. Nederlandse zeevaarders voerden, vooral uit de kolonien, de zeldzaamste dieren aan.

ORANG-OETAN

Daaronder was in 1776 de allereerste Orang-Oetan, die ooit Europa levend bereikte. Deze vrouwelijke Orang-Oetan, waarvan de hofschilder Haag een prachtige schilderij heeft gemaakt, dat thans op het Loo bij Apeldoorn hangt, heeft slechts een half jaar in de diergaarde geleefd. Vermoedelijk werd zijn dood veroorzaakt door een onjuiste voeding. De romp van het arme dier werd ter ontleding aan Petrus Camper gezonden, terwijl de kop, de poten en het vel naar de opzetter van het stadhoudelijk kabinet gingen.

De diergaarde van Willem V werd internationaal van grote wetenschappelijke betekenis door de vele zeldzame, vaak tot dan toe onbekende diersoorten, die ze herbergde. Tussen 1766 en 1804 heeft Vosmaer in 33 afleveringen een belangrijk boek gepubliceerd over deze dieren onder de titel Regnum Animale, dat in het Frans en in het Nederlands verscheen.

FRANSEN

Zowel de collectie van de menagerie als van het kabinet was een treurig lot beschoren, toen de

Fransen in 1795 ons land bezetten.

Na de vlucht van Willem V naar Engeland werd de hele collectie van het naturalienkabinet ten behoeve van het museum in Parijs door de Fransen in beslag genomen. Ongeveer de helft van de collectie, die het eerst werd weggesleept, was verpakt in 95 kisten en bestond o.m. uit 10000 stukken mineraal, - 31872 botanische specimina, 5000 insekten, 9800 schelpen en 1176 opgezette vogels.

Ook de menagerie op het Oude Loo, waarheen in 1784 alle dieren uit Voorburg waren ondergebracht, werd door de Fransen leeggeroofd.

Een groot aantal van deze dieren verscheen als gastronomische lekkernij op de eettafels van de Franse officieren en de rest werd in kooien naar Parijs gestuurd.

OLIFANTEN

Alleen het transport van de kolossale olifanten Hans en Parkie, die al tien jaar vreedzaam in het park leefden, bleek minder eenvoudig.

Er werden stevige hokken op wagenstelleen geconstrueerd, maar toen Hans in een daarvan werd opgesloten, zag hij kans in korte tijd het houtwerk te verbrijzelen en zich in vrijheid te stellen.

Pas een jaar later beschikte men over dermate solide geconstrueerde hokken op wagenstellen, dat men het opnieuw aandurfde. Voor iedere wagen waren 16 paarden gespannen. Duizenden toeschouwers waren bijeengekomen om dit vertrek te zien, waarbij menigeen stiekum hoopte, dat het zou mislukken. Op het Oude Loo ging alles van een leien dakje, maar bij de uitgang bleef de wagen van Hans haken aan het ijzeren hek, ernstig beschadigd en opzij hellend. Wagenmakers en timmerlieden gingen aan het werk, maar dat vergde enkele dagen, waarin te veel van de krachten van de scheefgezakte Hans werd

gevergd. Er werden kachels rondom zijn rijtuig geplaatst, waarvan de kachelpijpen door zijn hok liepen, men schonk wijn in zijn drinkbak, die hij weigerde, maar met kadetjes in wijn met suiker gedoopt, kwam Hans weer op krachten. Toch stelde men de tocht uit en bracht men ze terug naar hun stal. Ingenieurs werden nu belast met de constructie van nog betere rijtuigen en hokken, terwijl honderd paarden als trekkracht dienden. Op 26 september 1797 werden de beide kolossen naar Deventer vervoerd, waar ze op schuiten werden overgebracht, die de IJssel afvoeren naar Kampen. Vandaar staken Hans en Parkie de Zuiderzee over en voeren ze via de Vecht, de Vaartse Rijn, de Lek en de Maas naar Rotterdam, waar ze een paar dagen mochten uitrusten voor ze naar Dordrecht zeilden. Bij de overtocht naar Bergen op Zoom over het Hollands Diep kwamen ze in een hevige storm terecht, een ware kwelling voor de zware dieren in hun nauwe verblijf.

Via de Schelde bereikten ze België en Noord-Frankrijk tot ze na in totaal bijna 1000 km. te hebben afgelegd en na tien maanden onderweg te zijn geweest over de Seine Parijs bereikten. Daar werden Hans en Parkie "als trofeeën der overwinning" met grote geestdrift ingehaald en werden ze in korte tijd de lievelingen van de bevolking en de trots van de Parijse dierentuin.

SOESTDIJK

In 1808 kocht Lodewijk Napoleon op de Utrechtse kermis de menagerie van circus Alpy. Deze werd naar Soestdijk overgebracht en verhuisde daarna gedeeltelijk naar de Haarlemmerhout, waar ze verder werd uitgebreid.

Koning Lodewijk had grootse plannen met de Amster-

Olifanten van Willem V in de bossen om het Loo bij Apeldoorn.

damse Hortus Botanicus, waarheen alle dieren in 1809 werden overgebracht.

Ze vonden onderdak in de vrij kleine orangerie van deze Hortus, waar ze niet over te veel ruimte moeten hebben beschikt. (zie plattegrond Hortus Baerne jrg.15 nr.1 bldz.5)

Dat hij hiermee de wetenschap wilde dienen blijkt uit het feit, dat hij de menagerie onder toezicht van de in Baarn woonachtige hoogleraar Vrolijk plaatste. (zie Baerne jrg.15 nr.1 bldz.15)

Na de gedwongen troonafstand van Lodewijk Napoleon in 1810 werd deze Amsterdamse menagerie opgeheven.

J.Kruidenier.

Geraadpleegd:

Het boek van Artis. L.de Vries.

Baarnse Lusthoven en hun bewoners. T.Coppens.

Uit de geschiedenis van Baarn. T.Pluim.

Diergaarden in de Nederlanden 1750-1850 en hun betekenis voor de zoologie. F.Pieters.

DE OUDE NAAM VAN DE PAULUSKERK OP DE BRINK

Heeft de Pauluskerk op de Baarnse Brink ook voor de Reformatie zo geheten, of was het toen een Nicolaaskerk?

De eerste veronderstelling is vooral gebaseerd op het historische feit dat de kerk sinds de middeleeuwen aan de Paulusabdij in Utrecht hoorde. Die Benedictijner kloostergemeenschap was in de elfde eeuw van Amersfoort naar Utrecht gekomen. De Kloostergebouwen stonden in Utrecht op de plaats waar nu het Gerechtsgebouw staat, tussen de Hamburgerstraat, de Korte Nieuwstraat, de Trans en de Nieuwe Gracht. Er is nauwelijks iets van over. Een paar stukken muur zijn verwerkt in het Gerechtssgebouw. Twee kapitelen van de abdijkerk worden bewaard in het Centraal Museum.

Hoewel de Paulusabdij niet meer dan twintig monniken had, was het een van de belangrijkste Utrechtse kloosters en de abt was een machtig man, een voorname figuur in de Staten van Utrecht. De abdij was rijk en had vooral in de noordelijke Nederlanden veel bezittingen. Op 15 februari 1580 werd de abdij getroffen door een beeldenstorm en in het zelfde jaar werden de monniken uit hun klooster gejaagd. De bezittingen van de abdij vervielen aan de Staten van Utrecht.

In de middeleeuwen en tot 1580 was het de abt van de Paulusabdij die de bindende voordracht deed voor de benoeming van de pastoor van Baarn. De formele aanstelling gebeurde door de aartsdiaken van de Dom, die proost van het Domkapittel was. In het Utrechtse Rijksarchief wordt bewaard: het Register van de St Pauls Leenen. Daarin vinden we de oudste vermelding van een pastoorsbenoeming in Baarn. Op het feest van Maria Boodschap, 25 maart, van het jaar 1385 wordt pastoor "Stephanus genaamd Craen" opgevolgd door pastoor Magister Henricus de Reno, of Hendrik van Rijn. Zoals alle aantekeningen in dit

register is ook deze notitie in het Latijn gesteld en het handschrift is niet gemakkelijk leesbaar. Mevrouw drs. C.J.C. Broer heeft me de weg gewezen in het register en drs. Robert Bessem was me behulpzaam bij het ontcijferen van deze en andere teksten. Beide historici zijn specialisten in middeleeuwse vaderlandse geschiedenis. Deze pastoorsbenoeming is al door Pluim vermeld in zijn onvolprezen boek Uit de geschiedenis van Baarn, maar nu kan voor het eerst de historische bron gegeven worden van deze mededeling.

In het zelfde register staat, dat op 15 november 1537 Hermanus, zoon van Hermanus van Vollenhoe, als pastoor van Baarn is voorgedragen en dat op 19 december 1540 Jacobus, zoon van Lambertus, de opvolger werd van Adrianus Gijsberti. En dat zijn dan twee pastoorsbenoeringen die niet eerder bekend waren en die dan ook niet door Pluim vermeld zijn. Over een vierde pastoorsbenoeming, nu van 1544, kom ik later in dit verhaal te spreken, omdat de verrassing in deze vermelding mijn betoog moet afsluiten.

De Baarnse kerk zou dus Pauluskerk hebben geheten, omdat de abt van de Paulusabdij de collator* was; een rol die na de Reformatie toeviel aan de Prins van Oranje als stadhouder van Utrecht.

EEUWENLANG PAULUSKERK

Inderdaad heeft men eeuwenlang van Pauluskerk gesproken. In de Historie ofte Beschryving van 't Utrechtsche Bisdom door H.V.R. (H. van Rijn), uitgegeven in Leiden 1719, staat over Baerne: "Deszelfs parochi-kerk is ingewijdt ter eere van S. Paulus. In deze kerk was een Vikarij en een Broederschap aan 't outaar van de H. Maagd Maria; de Vikarij plagt door den Paus en den abt van S. Paulus te Utrecht vergeeven te worden. De in 't bezit

stelling wierd gedaan door den Domproost van Utrecht".

Een zelfde mededeling vinden we in het Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden van A.J.van der Aa van 1841. Daar staat over de kerk aan de Brink in Baarn: "De kerk was, vóór de Hervorming, aan den H.Paulus toegewijd".

Tenslotte spreken ook Mr.J.G.C.Joosting en Mr. S.Muller Hzn in hun werk uit 1915: Oude Vaderlandsche Rechtsbronnen van een Pauluskerk in Baarn, "als dochter van Leusden aan de abdij St.Paulus behorende".

Dit lijken sterke argumenten voor de stelling dat de kerk altijd een Pauluskerk is geweest. Nu eerst iets over de namen van enkele omliggende dorpskerken. Naar welke heiligen waren deze hervormde kerken vóór de Reformatie genoemd?

In Soest; Petrus en Paulus; in Laren: Sint Jan; in Hilversum: Sint Vitus; in Eembrugge; Sint Jan; in Eemnes-Binnen; Sint Petrus of Pieter, en tenslotte in Eemnes-Buiten: Sint Nicolaas.

Sint Nicolaas was de patroon van de zeelieden en deze heilige gold ook als beschermer tegen gevaren die de mens vanuit de zee bedreigden, als watersnoden. Naast Eemnes had ook Amsterdam vanouds een Nicolaaskerk, de Oude Kerk, en zo waren er veel Nicolaaskerken rond de oude Zuiderzee, alsmede in gebieden die sinds de middeleeuwen op het water of van het veen gewonnen werden. Nicolaaskerken vinden we in het Utrechts-Hollandse veengebied: Vinkeveen, Nieuwveen, Jutphaas, Ijsselstein en Benschop. Zou Baarn toch het patrocinium Sint Nicolaas gehad kunnen hebben, zoals andere plaatsen aan de Zuiderzee, als Marken, Monnikendam, Muiden, Hardewijk, Elburg, Kampen, Stavoren en Harlingen? Voor die veronderstelling pleit het gegeven dat de rooms-katholieke kerk, die op 12 mei 1861 in gebruik werd genomen, door pastoor J.H.Nieuwenhuis Sint Nicolaas kerk werd genoemd. Hoe zou men op die naam zijn gekomen, als er vroeger geen Nicolaaskerk was

geweest? Deze kerk werd gebouwd aan de Schapendrift (nu Kerkstraat) ter vervanging van de schuilkerk op Santvoort, die te klein was geworden. Toen de Nicolaaskerk van 1861, ruim veertig jaar, te klein was geworden voor het groeiend aantal katholieken, werd het gebouw in 1905 vervangen door een grotere kerk die ook weer aan Sint Nicolaas was gewijd.

SINT NICOLAASKERK?

Zo kom ik dan terug op de vraag of de Pauluskerk op de Brink misschien oorspronkelijk een Nicolaaskerk is geweest.

Het antwoord wordt gegeven in de aantekening in het Register van de St. Pauls Leenen onder de datum 6 augustus 1544: "St Gerardus de Nona, Abt van het Utrechtse Sint Paulusklooster, collator en patroon van de parochiekerk van Sint Nicolaas in Baarn." (In het Latijn staat er letterlijk: collator et patronus ecclesie parochialis Sancti Nicolai in Baarn.)

Het is de aanhef van een vermelding van een pastoorsbenoeming. De enige keer dat in het register van de St. Pauls Leenen de naam van de Baarnse parochiekerk wordt genoemd is die naam Sint Nicolaas.

Hoewel er sinds het begin van de achttiende eeuw van een Pauluskerk werd gesproken, lijkt het, op grond van deze vondst, toch waarschijnlijk dat het voor 1580 Nicolaaskerk is geweest. Noch H. van Rijn in 1719, noch Van der Aa in 1841 noch Joosting en Muller in 1915 geven een historische bron van vóór de Reformatie voor de naam Pauluskerk.

Als de kerk op de Brink vroeger een Nicolaaskerk is geweest, heeft dat mogelijke consequentie voor de verklaring van het Baarnse wapen. Sinds 1969 hebben we het oude wapen van een bisschop terug, nadat er in de vorige eeuw een fantasiewapen was ingevoerd.

Is die bisschop, de bisschop van Utrecht of misschien de bisschop van Myra, Sint Nicolaas. Een oude kwestie, die nu mogelijk in een ander licht komt. De vraag Nicolaaskerk of Pauluskerk is uiteraard louter van historisch belang. Het is praktisch dat de kerk op de Brink Pauluskerk heet, ter onderscheiding van de Katholieke Nicolaaskerk. De naam Pauluskerk is ook zinvol vanwege de verwijzing naar de oorspronkelijke bezitter: de Paulusabdij in Utrecht. En tenslotte is die naam een traditie van enkele eeuwen. Met de andere Baarnse kerken behoren de middel-eeuwse kerk op de Brink en de vroeg twintigste eeuw kerk aan de Kerkstraat tot ons gemeenschappelijk plaatselijk christelijk erfgoed, die mede ons dorp bepalen

H. Bronkhorst

*Collator is degen die een pastoor of predikant aanwijst.

Bronnen

- Handschriften en Oude Drukken van de Utrechtse Universiteitsbibliotheek, Utrecht 1984. (bldz.80)
- Register van de St. Pauls Leenen in het Rijksarchief, trecht: Archieven van de Kleine Kapittels en Kloosters in de Provincie Utrecht.
- Historie ofte Beschryving van 't Utrechtsche Bisdom door H.V.R. Leiden, 1719.
- A.J.van der Aa: Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden, Gorinchem, 1841.
- Mr. J.C. Joosting en Mr. S. Muller Hzn: Oude Vaderlandsche Rechtsbronnen. Bronnen van de geschiedenis der kerkelijke rechtspraak in het bisdome Utrecht in de Middeleeuwen. 's Gravenhage, 1915.

ALS DE FREULE DAT GEWETEN HAD.

Soms zijn er goede, vrome dametjes als mevrouw J.van IJsendijk en Freule A.Faas Elias, die de gemeenschap iets willen nalaten.

De eertse schonk de Gemeente Baarn een bosje, de tweede legateerde aan de diaconie der Hervormde Gemeente het voor 1902 aanzienlijke bedrag van f.10000, benevens het monumentale "hofje" aan de huidige Westerstraat.

Haar vader, de Amsterdamse patriciër Jhr.M.Faas Elias had dit "hofje" van zeven woningen in 1858 laten bouwen voor het gepensioneerde personeel van zijn buitenhuis Schoonoord.

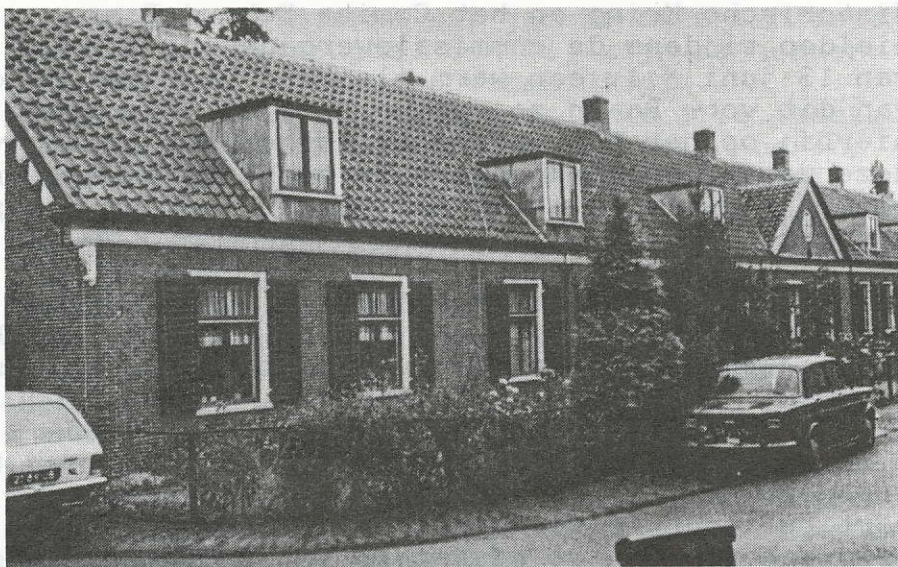
Ook gaf de freule regelmatig geld voor het onderhoud van de Pauluskerk en schonk ze percelen grond, gelegen aan de Weteringstraat en de Tromplaan, waarop na haar dood het Tehuis voor Wezen en Ouden van Dagen werd gebouwd, het tegenwoordige Schoonoord.

Maar ondank is vaak 's werelds loon, want in het bosje kwam een ziekenhuis en het unieke "hofje", met het hoogste waarderingcijfer 10 volgens het Baarns Architectuuronderzoek, dreigde tot voor kort gesloopt te worden om plaats te maken voor nieuwe "zorgwoningen".

Renovatie bleek immers duurder te zijn, dan nieuwbouw, waardoor de Rijksbijdrage zou vervallen. De Hervormde Diaconie en het bestuur van Schoonoord "stonden met de rug tegen de muur" en de Gemeente Baarn "had pijn in het hart en zag geen juridische belemmering om de sloop tegen te houden".

Het bericht van de sloop in de Baarnse Courant en in de Gooi- en Eemlander veroorzaakte terecht grote beroering in ons dorp.

Het inmiddels gevormde Comité van buurtbewoners, de

Nieuw Schoonoordstraat 8 - 20

Historische Kring en het Comité Behoud Baarn hielden tijdens de commissievergadering V.R.O.M. van 13 juni j.l. een warm pleidooi voor het behoud van dit voor Baarn zo unieke "hofje". Men wees hierbij op het historisch en esthetisch belang van deze zeven woningen en men verzocht de gemeenteraad al het mogelijke in het werk te stellen om sloop te voorkomen.

En zie het wonder geschiedde!

Bij het ter perse gaan van Baerne bereikte ons het heuglijke nieuws, dat de huisjes behouden zullen blijven.

Een van de raadsleden, de Hr. Dircksens, deed B. en W. het illustere voorstel de woningen aan te kopen en deze vervolgens aan geïnteresseerde particulieren te verkopen. Het moet even stil geworden zijn in de raadszaal bij het vernemen van zoveel vindingrijkheid. De verantwoordelijke wethouder toog onmiddellijk aan het werk en onderhandelde zelfs in de vakantie. En het resultaat van deze onderhandelingen ligt er niet om:

- Aankoop door de Gemeente, teneinde deze woningen aan geïnteresseerden te verkopen.
- De Gemeente moet de reeds gemaakte voorbereidingskosten voor haar rekening nemen.
- De gemeente moet t.b.v. de bouw van ouderewoningen voor een vervangende bouwlocatie binnen redelijke afstand van Schoonoord zorgdragen.
(Eemdal VI.)

Al met al reden tot grote vreugde, de vlag kan in top, want politici hebben een wijs besluit genomen. Ook de freule zou met deze beslissing waarschijnlijk redelijk content geweest zijn.

Tijdens de commissievergadering van 15 augustus j.l. was er dan ook blijdschap al om. Raadsleden complimenteerden elkaar en over en weer werden er zelfs bloemen uitgedeeld.

De redactie van Baerne wil gaarne delen in deze algemene feestvreugde; ook wij zijn bijzonder blij, dat het "hofje" behouden blijft.

Toch kunnen we niet nalaten ondanks alle feestmuziek enkele kritische geluiden te laten horen:

- Indien het Gemeentebestuur van Baarn tijdig (ongeveer 20 jr.geleden, want regeren is vooruit zien.)had gezorgd voor een weloverwogen Gemeentelijke Monumentenlijst had ze zich een hoop ellende kunnen besparen.

Onrust onder de bevolking, moeizame onderhandelingen met voor de Gemeente nadelige voorwaarden en te maken kosten waren dan onnodig geweest.

Bovendien had een zeer groot aantal monumentale panden, die tijdens de laatste decennia gesloopt zijn, gered kunnen worden,want wie het Baarnse Architectuuronderzoek doorbladert heeft bijzonder weinig reden om feest te vieren. Tientallen panden met hoge waarderingcijfers zijn inmiddels helaas verdwenen om meestal plaats te maken voor smakeloze nieuwbouw.

Projektontwikkelaars hebben praktisch nog steeds vrij spel en de kaalslag gaat tot op heden onverminderd door.

Een voorlopige Gemeentelijke Monumentenlijst schijnt gelukkig inmiddels gereed te zijn, al duurt het wachten op goedkeuring door de Provincie erg lang.

- Wat zou er met het "hofje" gebeurd zijn, indien bovengenoemde groeperingen zich niet hadden ingezet voor het behoud er van?

Zouden de raadsleden dan zelf het initiatief genomen hebben het van de ondergang te redden?

Waarom was de Hr.Dircksens het enige raadslid met een goed idee?

Zonder afbreuk te willen doen aan zijn voorstel, kunnen we zijn idee van aankoop ook weer niet geniaal noemen.

Iedereen met een normaal gezond verstand moet daar toch op kunnen komen.

Van onze raadsleden mogen we niet verwachten, dat ze over dit gezond verstand beschikken, maar ook dat ze creatief kunnen denken en voldoende historisch besef bezitten. Raadsleden moeten initiatieven kunnen ontplooiën, ze moeten alert zijn en inspelen op actuele situaties. Ze zijn dit verplicht jegens de kiezers van wie ze het vertrouwen genieten. Hun handelen mag niet afhankelijk zijn van de inbreng van een aantal goedwillende Baarnse burgers.

Maar genoeg geklaagd, we moeten blij zijn, want het "hofje" is gered, al was het weer een dubbeltje op zijn kant en kwam het geldstuk dit keer min of meer toevallig op de goede zijde terecht.

Misschien betekent het zelfs wel het begin van een nieuwe Baarnse manier van denken.

Want nog is Baarn uniek!

Met ieders inzet en de nieuwe Gemeentelijke Monumentenlijst in de hand is er nog veel moois te redden.

Laten we voorkomen, dat Baarn een tweede Hilversum wordt of Mc.Donald-city aan de Eem.

J.Kruidenier.

BESCHRIJVING WESTERSTRAAT 8-20 UIT HET BAARNSE

ARCHITECTUURONDERZOEK

Het zeer vroege woningcomplex is als een eenheid ontworpen en bestaat uit een zevental woningen, die samen een lange bouwmassa vormen.

Het langgerekte complex bestaat uit een begane-grondverdieping en een eenvoudig doorlopend zadeldak.

Opvallend is het verschil tussen de representatieve voorgevel met tuintjes en de utilitaire achtergevel met schuurtjes. De beide gevels zijn geheel blind.

Zowel de voorgevel als de achtergevel zijn strak symetrisch opgezet.

De representatieve voorgevels zijn classicistisch van opzet:

De begane grond bestaat uit vrij grote rechthoekige vensters met luiken en strekken (hanekammen), die tot aan het boeiboord van de dakgoot doorlopen.

In het dak bevinden zich dakkapellen voor de 6 woningen, die elk twee vensters breed zijn.

Centraal in de voorgevel bevindt zich in het dak een grote driehoekige topgevel, waarachter zich de zevende woning bevindt. Hier zien we een rozetvenster. Deze topgevel geeft het complex een monumentaal symetrisch uiterlijk en benadrukt de eenheid.

In de achtergevel zijn de zeven ingangen geplaatst, die bestaan uit vierkante uitbouwen (garderobe) met in een zijde de deur. Rechts ervan in de muur het W.C.raampje en links een groot venster met luiken. Een pad loopt langs de zeven uitbouwen. Links ervan bevinden zich zeven op een lijn gestelde schuurtjes met de noklijn evenwijdig aan die van het woningcomplex. De ingang van ieder schuurtje bevindt zich recht tegenover het grote venster van iedere woning, dat uitkomt op de keuken. Deze houten deur is in het midden geplaatst en heeft links nog een venster.

WAARDERING: (10)

Een voor Baarn uniek en zeer vroeg complex voor gepensioneerde arbeiders met een waardevolle representatieve voorgevel en utilitaire achtergevel. Het geheel is als een eenheid ontworpen in classicistische trant.

UNIEKE VERZAMELING 18e en 19e EEUWSE TEKENINGEN VAN
BAARN

In het Museum Flehite in Amersfoort bevindt zich sinds ongeveer zeventig jaar een unieke collectie topografische prenten van de provincie Utrecht. Die verzameling staat bekend als de Atlas Coenen van 's-Gravensloot. Het was namelijk Jhr. J.F.L. Coenen van 's-Gravensloot (die in 1817 in Utrecht geboren werd en die aldaar in 1885 overleed) die al deze tekeningen, aquarellen, etsen en gravures bijeengebracht heeft. Bij zijn overlijden bleek hij de collectie vermaakt te hebben aan zijn jongste zoon, Jhr. A.J.D. Coenen van 's-Gravensloot (1858-1921) en het was deze tweede eigenaar die de verzameling bij testament vermaakte aan de oudheidkundige Vereniging Flehite. Het is werk van 17e, 18e en 19e eeuwse kunstenaars.

In die collectie is ook een twintigtal prenten van Baarn, Soestdijk en de Vuursche, waaronder verscheidene uniek 18e eeuwse tekeningen, die een beeld geven van het landelijk karakter van ons dorp in die tijd.

Met de kerk op de achtergrond zie je boeren zaaien en eggen. Op een andere tekening loopt een vrouw door ons dorp met een mand die ze op haar hoofd draagt. Er is een tekening van de herberg op de Brink en daarvoor een kar met twee paarden. Op een prent van N. Wicart, in gewassen Oostindische inkt, zien we een tweetal wandelaars het dorp verlaten. Op een andere tekening van Wicart zitten twee mannen onder een boom en op de achtergrond zien we de kerk op de Brink. Een aquarel uit 1750 toont de kerk met op de voorgrond korenschoven. Mannen in typisch 18de eeuwse dracht (steek en degen) zijn te zien op een gewassen Oostindische inkttekening. Vervolgens zitten in de Atlas Coenen van 's-Gravensloot twee afbeeldingen van Peking: Een tekening van P.A. Diederichs van 1822, met de

"Vue du Pavillon Chinois appelé Peking à Baren près Soestdijk" penseel in bruine inkt, gewassen in sepia en in grijs. Ongesigneerd. Gezien vanuit het zuidoosten.

(Peking werd gebouwd in 1791 en afgebroken in 1890)

Pekingkom op de voorgrond en een gewassen sepiate - kening "Vue de Pavillon appelé Peking à Baren près Soestdijk". Ook is er een aquarel met een pen in sepia van de "Baarnse Moolen aan de Eem buiten Baaren" door G.Hulseboom van vóór 1863. Van Drakenstein: twee aquarellen door C.Pronk uit de eerste helft van de 18e eeuw.

Soestdijk is te zien op een aquarel door J.Andriesen uit 1798, een gravure van ongeveer 1820 en een prent van ongeveer 1846. Vervolgens een mooie aquarel door H.A.F.A.Gobius "De Waterloo-Naald te Soestdijk bij Utrecht naar de natuur".

Een tekening van het huis ter Eem bij Eembrugge en tenslotte een Kopergravure naar Vingerbonns van Pijnenburg completeren de Baarnse prenten uit de collectie.

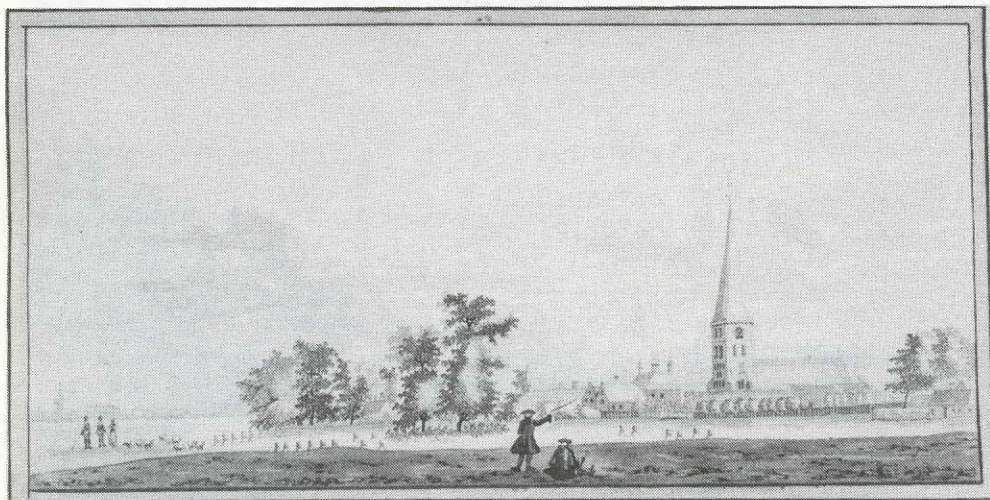
De verzamelaar Jhr.Coenen van 's- Gravensloot heeft met veel goede smaak en met een scherp onderscheidingsvermogen deze collectie samengesteld.

Alle prenten zijn van een hoog kunstzinnig niveau en vaak geven zij ons veel informatie over het dagelijks leven in de laatste twee tot drie eeuwen.

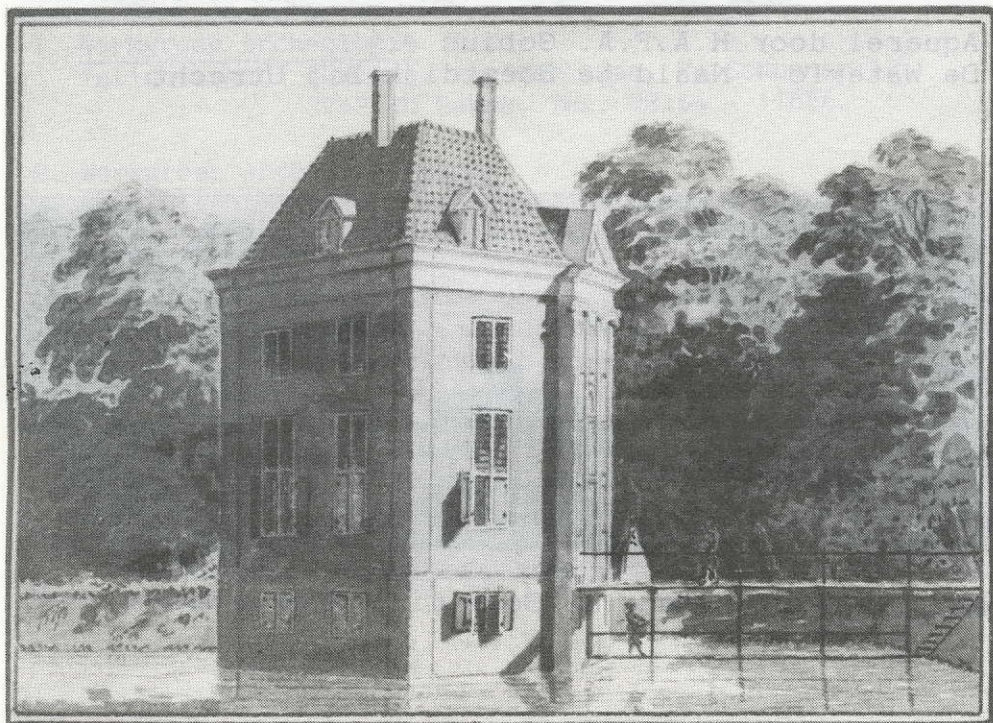
De directeur van het Museum Flehite, drs.B.G.G. Elias, is zo vriendelijk geweest voor ons blad Baerne foto's van prenten uit de Atlas Coenen van 's Gravensloot ter beschikking te stellen, een geste waarvoor we zeer erkentelijk zijn.

In deze aflevering van Baerne en in volgende nummers worden enige van deze prenten gereproduceerd.

H.Bronkhorst.

't Dorp Baarn Gewassen Oostindische inkttekening
Laat 18e eeuw.

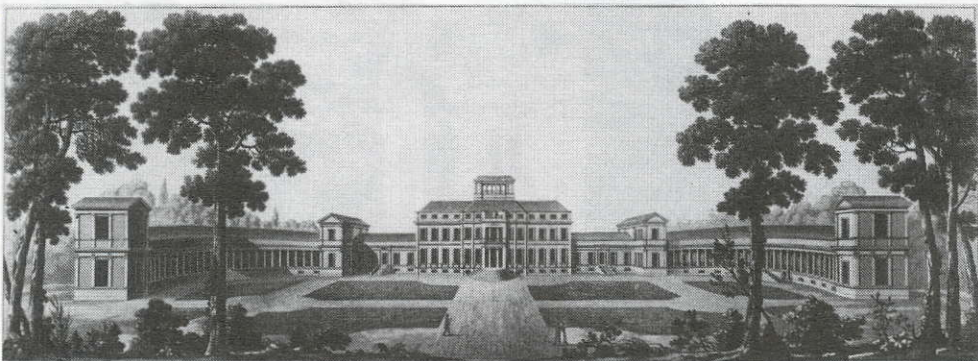

Drakellein. Aquarel door C.Pronk (1691-1759)

*De Waterloo-Naald, te Soestdijk, bij Utrecht naar de Natuur door
H.A.F.A. Gobius*

Aquarel door H.A.F.A. Gobius
De Waterloo - Naald te Soestdijk bij Utrecht

MAGASIN DE PLAISANCE DE SOESTDIJK, PRÈS D'AMERSFOORT.

Maison de Plaisance de Soestdijk, pres d'Amersfoort.

- Redaktie : H. Bronkhorst
E.J. Heun-ten Holt
J. Kruidenier
R. Uileman
- Typewerk en lay-out : T. Biemans.
- Redaktie-adres : E.J. Heun-ten Holt, Bilderdijk-
laan 19, 3743 HR Baarn.

De Historische Kring "Baerne" stelt zich ten doel het bestuderen van en belangstelling kweken voor geschiedenis in het algemeen en van Baarn in het bijzonder. Zij tracht dit doel te bereiken door middel van het organiseren van lezingen, excursies, tentoonstellingen en het uitgeven van een eigen tijdschrift.

Naast deze algemene activiteiten bestaat de mogelijkheid toe te treden tot de volgende werkgroepen:

1. Wergroep Archeologie

Inlichtingen: J.W.A.A. van der Laan, De Schoener 12,
3742 HD Baarn. Tel. 02154 - 11656.

2. Wergroep Archiefonderzoek

Inlichtingen: H.M.M. van Vugt, Vollenhovenschans 19,
1324 HS Almere. Tel. 03240-44421

3. Wergroep Interviews en Reportages

Inlichtingen: J.M. v.d. Brink-van Wijkvliet, Prof.
Meijerslaan 10, 3741 XH Baarn. Tel. 02154 -
20161.

4. Wergroep Oudheidkamer

Inlichtingen: H. Bon
Pinksterbloemhof 1
3742 ES Baarn.
Tel. 02154-16094.